

Χριστόδουλος Χατζηχριστοδούλου
βυζαντινολόγος

Πορίσματα Β΄ Παγκυπρίου Συνεδρίου «Τηλλυρία: Μνήμες, Ιστορία και Αρχαιολογία», Κάτω Πύργος, 28 και 29 Απριλίου 2012

Κυρίες και κύριοι προσκεκλημένοι,
Κυρίες και κύριοι εισηγητές στο Συνέδριο,
Κυρίες και κύριοι σύνεδροι ,

Θα ήθελα να εκφράσω την ικανοποίησή μου ότι κατά τη διάρκεια του διήμερου Συνεδρίου «Τηλλυρία Μνήμες, Ιστορία και Αρχαιολογία», που μόλις ολοκληρώθηκε, έχει επιτελεσθεί αξιόλογο έργο, το οποίο συμβάλλει στη έρευνα και στην ανάδειξη άγνωστων πτυχών της ακριτικής περιοχής της Τηλλυρίας.

Θεωρώ καθήκον μου να ευχαριστήσω ξανά όλους όσοι συνέβαλαν, ο καθένας με την ειδικότητά του στην επιτυχία του Συνεδρίου: την Επιστημονική Επιτροπή, τους αξιότιμους κυρίους κυρίους συναδέλφους ομιλητές, τους συνέδρους από όλη την ελεύθερη Κύπρο, τις τοπικές αρχές του Κάτω Πύργου Τηλλυρίας για τη φιλοξενία, το Μουσείο της Ιεράς Μονής Κύκκου και το Διευθυντή του κύριο Στυλιανό Περδίκη, ο οποίος είχε την ευθύνη της διοργάνωσης και το συντονισμό του Συνεδρίου και ιδιαίτερα στο πρόσωπο του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου την Ιερά Μητρόπολη Κύκκου και Τηλλυρίας και τους αφανείς ήρωες, που εργάστηκαν και δεν αναφέρονται ονομαστικά. Να σημειώσω ότι το Συνέδριο τελούσε υπό την αιγίδα του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας.

Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου έγιναν δεκαοκτώ από τις αρχικά είκοσι ανακοινώσεις, αναφερόμενες στους κλάδους Αρχαιολογία, Δημογραφία, Ιστορία, Κοινωνιολογία, Λαϊκή Αρχιτεκτονική, Λαογραφία και Παράδοση, Λογοτεχνία, Προσωπογραφία, Τέχνη, Φυσιογεωγραφία. Οι σύνεδροι δεν πτοήθηκαν από το απόμακρον της περιοχής για να φτάσουν στην περιοχή της Τηλλυρίας και να δηλώσουν παρόντες στους αγώνες για απελευθέρωση της κατεχόμενης γης μας από τους Τούρκους εισβολείς. Οι εργασίες του Συνεδρίου άρχισαν μετά από μουσικό καλωσόρισμα με άκουσμα της ηρωικής Αγίας Τηλλυρίας. Ακολούθησαν καλωσόρισμα από το Διευθυντή του Μουσείου της Ιεράς Μονής Κύκκου κ. Στυλιανό Περδίκη, χαιρετισμοί από τον Πρόεδρο της Κοινότητας Κάτω Πύργου κ. Κώστα Μιχαηλίδη και τον Βουλευτή των Οικολόγων κ. Γιώργο Περδίκη. Ακολούθησε χαιρετισμός και κήρυξη των εργασιών από τον Πανιερωτάτο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο.

Η εισαγωγική εισήγηση με θέμα «Ο Άγιος Αυξίβιος στην απόκρυφη Γραμματεία» δεν έγινε, λόγω απουσίας του Καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Χρήστου Οικονόμου.

Ο κ. Κωστής Κοκκινόφτας, ερευνητής του Κέντρου Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου με την εισήγησή του «Η εκπαίδευση στην Τηλλυρία κατά τον 19^ο αιώνα» διαφώτισε άγνωστες πτυχές του θέματος.

Στη συνέχεια ο κ. Στέλιος Περδίκης, διευθυντής του Μουσείου του Κύκκου και ο κ. Μιχάλης Ιακωβίδης, φοιτητής Αρχαιολογίας θα παρουσίαζαν τους ερειπωμένους χριστιανικούς ναούς της Τηλλυρίας. Το πρώτο μέρος της ανακοίνωσης παρουσιάστηκε από τον κ. Μιχάλη Ιακωβίδη, ενώ το δεύτερο μέρος της ανακοίνωσης, το οποίο θα παρουσιαζόταν από τον κ. Περδίκη δεν πραγματοποιήθηκε, λόγω αλλαγής του προγράμματος και παρουσιάστηκε το απόγευμα της ίδιας ημέρας.

Η κα Νάσα Παταπίου, ιστορικός, του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, με την εισήγησή της «Οικογένειες του ελαφρού ιππικού που υπηρέτησαν στο Αμπελικού κατά το 16^ο αιώνα» μας έδωσε νέα άγνωστα στοιχεία από τα αρχεία της Βενετίας.

Ο κ. Φαίδωνας Παπαδόπουλος, Επιθεωρητής Μέσης Εκπαίδευσης, ανέπτυξε το ενδιαφέρον θέμα: «Το φαινόμενο του λινοβαμβακισμού στην περιοχή Τηλλυρίας και οι πολιτικές, εθνολογικές και δημογραφικές προεκτάσεις του». Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου δώρισε σε όλους τους συνέδρους το βιβλίο του κ. Παπαδόπουλου *Τούρκοι, Μουσουλμάνοι ή Κρυπτοχριστιανοί (Λινοβάμβακοι)*; Γνωριμία με το σύνολο στοιχείο, Λευκωσία ³2003.

Στη συνέχεια, ο κ. Γεώργιος Χατζηκυριάκου παρουσίασε ενδημικά, σπάνια και άλλα αξιόλογα φυτά, που φυτρώνουν στην περιοχή της Τηλλυρίας, καθώς και τις νέες ανακαλύψεις άγνωστων φυτών της περιοχής.

Ο κ. Χρήστος Κυριακίδης, του Κρατικού Αρχείου Κύπρου, αναφέρθηκε στο δημοψήφισμα του 1950 στα χωριά της περιοχής της Τηλλυρίας.

Ο κ. Διομήδης Μυριανθεύς, Αρχιτέκτων, με την εισήγησή του «Προβιομηχανικές και πρωτοβιομηχανικές εγκαταστάσεις στην Τηλλυρία» πραγματοποιήθηκε ένα ιδιαίτερα άγνωστο θέμα και έδωσε πολύτιμες πληροφορίες για τις εγκαταστάσεις αυτές.

Η κα Καλλιόπη Πρωτοπαπά, Φιλολόγος - Ερευνήτρια, παρουσίασε με τρόπο γλαφυρό σελίδες από την Ιστορία της Τηλλυρίας την περίοδο της Τουρκοκρατίας και τα πρώτα χρόνια της Αγγλοκρατίας.

Ο κ. Άγγελος Χρυσοστόμου, Υποψήφιος διδάκτωρ στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, αναφέρθηκε στις μάχες της Τηλλυρίας (7-11 Αυγούστου 1964) και στη συνεδρία του Υπουργικού Συμβουλίου της Κυπριακής Δημοκρατίας τότε, μέσα από το

τρισέλιδο κείμενο των Πρακτικών(!).

Ο κ. Χαράλαμπος Αλεξάνδρου, Υποψήφιος διδάκτωρ στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, αναφέρθηκε στη δράση της ΕΟΚΑ στην περιοχή της Τηλλυρίας και στα βασανιστήρια που υπέστησαν Ελληνοκύπριοι της περιοχής από τους Άγγλους.

Στη πρωινή συνεδρία της 29^{ης} Απριλίου, ο κ. Πέτρος Παπαπολυβίου, καθηγητής του Πανεπιστημίου Κύπρου αναφέρθηκε στους εθελοντές από την Τηλλυρία στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τους οποίους εντόπισε πρόσφατα στο Μητρώο Μακεδονικού Εκστρατευτικού Σώματος που βρίσκεται στη Μεγάλη Βρετανία.

Η κα Τζούλια Αστραίου, ερευνήτρια Λαϊκής Τέχνης, παρουσίασε πολύτιμα στοιχεία και φωτογραφικό υλικό για τη παραδοσιακή ενδυμασία στην Τηλλυρία, κυρίως μέσα από κείμενα Ευρωπαίων περιηγητών και συγγραφέων.

Ο δρ Σταύρος Γεωργίου, Βυζαντινολόγος, αναφέρθηκε μέσα από γραπτές πηγές στη Βυζαντινή Τηλλυρία από τον 4^ο έως το 12^ο αιώνα.

Η δρ Ρίτα Σεβέρη, Ιστορικός Τέχνης, ομίλησε με θέμα «ταξιδιώτες που επισκέφθηκαν την Τηλλυρία», συγκεκριμένα για τον Edmond Duthoit και τον Alfred Westholm. Κατά τη διάρκεια της εισήγησής της προβλήθηκε απόσπασμα άγνωστης ταινίας για την περιοχή της Τηλλυρίας του αρχιτέκτονα John Lindros, μέλος της Σουηδικής Αρχαιολογικής Αποστολής, που ανάσκαψε το ανάκτορο στο Βουνί. Η ταινία προέρχεται από τη συλλογή της κας Σεβέρη.

Ο δρ Χριστόδουλος Χατζηχριστοδούλου ανέπτυξε θέμα με την επίσκεψη της Αγίας Ελένης στην Τηλλυρία και τις σχετικές παραδόσεις.

Η κα Ουρανία Περδίκη, Αρχαιολόγος στη Μητρόπολη Ταμασού και Ορεινής, παρουσίασε το μεταβυζαντινό εικονοστάσι και τις δύο δεσποτικές εικόνες του ναού της Παναγίας Γαλόκτιστης στον Πύργο Τηλλυρίας.

Ακολούθησε εκδρομή σε μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους της Τηλλυρίας. Συγκεκριμένα, οι σύνεδροι επισκέφθηκαν το βυζαντινό ναό της Παναγίας Γαλόκτιστης, το μεταβυζαντινό ναό του Προφήτου Ηλιού στον Πάνω Πύργο, όπου είδαν την ανασκαφή στην περιοχή «Αυλή». Ακολούθως επισκέφθηκαν το μεσαιωνικό παρατηρητήριο στον Κάτω Πύργο. Στους προαναφερθέντες χώρους ξεναγήθηκαν από τον κ. Στέλιο Περδίκη.

Στην απογευματινή συνεδρία μίλησαν οι κ.κ. Χρίστος Καρής και Μένοικος Μενοίκου, συντηρητές του Μουσείου της Μονής Κύκκου, και ο Ευάγγελος Χατζηστεφάνου, συντηρητής του Τμήματος Αρχαιοτήτων, με θέμα «Τοιχογραφίες ναού Θεοτόκου, 'Πηγή' Τηλλυρίας. Τεχνικές, αποκάλυψη - συντήρηση, αποτοίχιση». Τελικός στόχος η διάσωση των τοιχογραφικών σπαραγμάτων, τα οποία μεταφέρθηκαν για φύλαξη και συντήρηση

στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πάφου.

Η κα Ζωμενή Ζωμενία, του Τμήματος Γεωλογικής Επισκόπησης, αναφέρθηκε στη Γεωλογία της περιοχής Τηλλυρίας, παρέχοντας πολύτιμες πληροφορίες και δίνοντας χρήσιμες υποδείξεις.

Ο κ. Άντρος Παυλίδης, Συγγραφέας - Ιστορικός, δεν μπόρεσε να παραστεί και να μιλήσει στο συνέδριο. Το θέμα που είχε ήταν «Τηλλυρία. Μια ιστορική προσέγγιση».

Ο ανθρωπολόγος Benedix Derek και η κα Πόπη Χρυσοστόμου πραγματοποιήθηκαν θέμα με τίτλο «Ανθρωπολογικές παρατηρήσεις από τα οστά του προϊστορικού τάφου στα 'Παλιάλωνα' στον Πύργο Τηλλυρίας». Να σημειώσω ότι είναι η πρώτη φορά, που γίνονται ανθρωπολογικές παρατηρήσεις στην περιοχή.

Η κα Βασιλική Λυσάνδρου, Αρχαιολόγος του Μουσείου της Μονής Κύκκου, και ο κ. Άθως Αγαπίου, του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου, αναφέρθηκαν στο αρχαιολογικό έργο και το πρόγραμμα καταγραφής των εβδομήντα και πλέον αρχαιολογικών χώρων και μνημείων, που εντοπίστηκαν στην Τηλλυρία.

Ο κ. Ανδρέας Χαραλάμπους της Μονάδας Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου παρουσίασε την εφυσλωμένη κεραμική και την τεχνική / τεχνολογία της από τον αρχαιολογικό χώρο «Αυλή» Τηλλυρίας. Η κεραμική, που βρέθηκε στην «Αυλή», χρονολογήθηκε από τον 14^ο αιώνα μέχρι και την Ύστερη Τουρκοκρατία. Ο κ. Χαραλάμπους προχώρησε και στην απόδοση αγγείων σε συγκεκριμένα εργαστήρια κεραμικής.

Ο κ. Γιάννης Πεγειώτης, Ερευνητής - Εκπαιδευτικός, μίλησε με θέμα: «Η αναζήτηση της Κύπρου στον ξένο περιοδικό Τύπο και τη φωτοειδησεογραφία: Το μερτικό της Τηλλυρίας». Οι αποκαλύψεις του φωτογραφικού υλικού από τον περιοδικό ξένο τύπο της εποχής από το προσωπικό αρχείο του και της ολιγόλεπτης ταινίας που πρόβαλε με σκηνές ευθύς μετά τον τουρκικό βομαρδισμό της Τηλλυρίας το 1964, είναι πολύτιμες για τη μελέτη της Τηλλυρίας μετά το 1878, ειδικά των νεότερων χρόνων.

Κλείνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους συντελεστές του Συνεδρίου κ.κ. Στυλιανό Περδίκη, Κωστή Κοκκινόφτα και Βασιλική Λυσάνδρου για την άοκνη προσπάθεια και τον υπερβάλλοντα ζήλο, που κατέβαλαν για τη διοργάνωση του συνεδρίου, την κα Ξανθούλα Γιάγκου, τον κ. Μένοικο Μενοίκου, την κα Χρυσοβαλάντα Θεοχάρους στη Γραμματεία, τον κ. Λουκά Παναγιώτου για τις μικροφωνικές εγκαταστάσεις και τον ήχο. Ευχαριστίες οφείλονται επίσης στον κ. Χρίστο Καρή, για τη φωτογράφιση, και στην κα Βασιλική Λυσάνδρου, η οποία σχεδίασε την αφίσα του Συνεδρίου, στο Ραδιοφωνικό σταθμό «Ο Λόγος», που ήταν ο χορηγός επικοινωνίας, καθώς και στον οικονομικό χορηγό του Συνεδρίου, την Ιερά Βασιλική και

Σταυροπηγιακή Μονή του Κύκκου.

Κατεβλήθη εκ μέρους της Οργανωτικής Επιτροπής μεγάλη προσπάθεια για την οργάνωση του Συνεδρίου και τη φιλοξενία των συνέδρων και για το λόγο αυτό ευχαριστούμε θερμά. Χαρακτηριστική υπήρξε η κινητοποίηση και το ενδιαφέρον των κατοίκων του Κάτω Πύργου για το Συνέδριο, η προσέλευση σχεδόν όλων των ομιλητών εκτός δύο και το επιστημονικό ύψος και η πρωτοτυπία των ανακοινώσεων. Να σημειώσω ότι παρέστησαν και φοιτητές του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου και του Τμήματος του Ελληνικού Πολιτισμού του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου. Θα επιστρέψουμε στα σπίτια μας, μετά από ένα σαββατοκύριακο γεμάτο γνώσεις, πλήρεις εμπειριών και συγκινήσεων. Εύχομαι όλοι οι σύνεδροι, που παρευρεθήκαμε στο Δεύτερο Συνέδριο, να συναντηθούμε και πάλι κάτω από την πεφωτισμένη παρουσία του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου στο Τρίτο Συνέδριο για την Τηλλυρία, όταν συν Θεώ αυτό με το καλό συνέλθει.

Σας ευχαριστώ.

Δρ Χριστόδουλος Α. Χατζηχριστοδούλου